

Undercover in de

Dampwinkels profileren zich als dé specialist inzake elektronisch roken. Maar zijn de verkopers die er werken wel eerlijk over de mogelijke gezondheidsrisico's van dampen? En houden ze zich aan de regels wanneer een 15-jarige niet-roker binnenstapt om een e-sigaret te kopen? Niet altijd, zo blijkt uit onze mysteryshopping ...

Gitte Wolput

Postcode en gemeente

Naam en adres vapeshop	1	2	3
------------------------	---	---	---

criterium 1:
verkoop aan
15-jarige

criterium 2:
informatie over
gezondheidsrisico's

criterium 3:
informatie over e-sigaret
als rookstopmiddel

Score

 goed

 minder goed

 slecht

1060 Sint-Gillis

R-Vape
Waterloosesteenweg 321

Vape Shop cigarette électronique
Waterloosesteenweg 209

Vape Shop Brussels
Waterloosesteenweg 363

1070 Anderlecht

Alter Smoke Westland
Sylvain Dupuislaan 433

L'Air Chic (Cora)
Olympische Dreef 15

2000 Antwerpen

Vaporshop
Wiegstraat 5

Dampshop Stadsfeestzaal
Meir 78

3000 Leuven

The Vape
Brusselsestraat 16

Dampshop
Bondgenotenlaan 10

vapeshop

Sommige shops doen denken aan een luxe Nespressozaak of een hippe Apple-store. Andere hebben meer weg van een snoepwinkel. In plaats van koffie, snoep of iPhone's, hebben ze e-sigaretten en een immens gamma aan gearomatiseerde e-liquids in de rekken liggen. Je weet wel, van die toestelletjes op batterijen die geurige damp produceren om te inhaleren, al dan niet met nicotine. Rewind tien jaar terug. Geen kat die weet waar we het over hebben. Dat is nu toch anders. De woorden "vapeshop" en "dampwinkel" staan beide in de Dikke Van Dale. In het straatbeeld duiken er meer en meer van deze speciaalzaken op. Wij stellen ons daar toch vragen bij, want de e-sigaret is geen onschuldig product. In hoeverre zijn de verkopers in deze winkels eerlijk over de mogelijke gezondheidsrisico's? En houden ze zich aan de regels wanneer een 15-jarige niet-roker binnenstapt om een e-sigaret te kopen? Een onderzoek.

30 dampwinkels onder de loep

Tussen april en augustus 2019 kregen 30 winkels, verdeeld over België, bezoek van twee mysteryshoppers. De ene een 15-jarige die, als de verkoper ernaar vroeg, zei niet te roken. De andere een volwassene die aangaf te willen stoppen met roken. De jongere vroeg om een e-sigaret en een e-liquid met een gemiddeld nicotinegehalte. De volwassene vroeg inlichtingen over de schadelijkheid van e-sigaretten en de doeltreffendheid ervan als rookstopmiddel.

We beoordeelden elke shop op basis van drie criteria. Voor elk criterium kregen ze een goede (groen), minder goede (oranje) of slechte (rood) score.

Bij de opmaak van het scenario kregen we advies van de Controledienst Tabak en Alcohol van de FOD Volksgezondheid, die weliswaar niet betrokken was bij de uitvoering van het onderzoek.

9 van de 30 overtreden de wet

Het goede nieuws: in 21 van de 30 winkels die we bezochten, weigerde de winkelier om te verkopen aan onze minderjarige. >

3290 Diest

Vapo Loco
Halensebaan 53

Dampshop St.-Jan
Berchmansstraat 5

Vaporshop
Hasseltsestraat 58a

3500 Hasselt

Dampshop
Botermarkt 8

Vaporshop
Kempische Steenweg 103/1

3600 Genk

Dampshop (Shopping 1)
Rootenstraat 8

Vaporshop
Bochtlaan 47

3800 Sint-Truiden

Dampshop
Grote Markt 30

6000 Charleroi

Temple of Vape
Grand'Rue 72

L'Air Chic (Ville 2)
Grand'Rue 143

Alter Smoke (River
Gauche) Place Verte 20

6040 Jumet

Electro Vape
Rue de Gosselies 72

6060 Gilly

Electro-cig
Chaussée de Châtelet 25

6150 Anderlues

Le Châlet de la Vap
Chaussée de Thuin 395

Vip Vape
Route de Mons 11

6180 Courcelles

Enjoy Smoke
Rue Winston Churchill 369

Just Vape
Rue du Général de Gaulle 26

7160 Chapelle-lez-Herlaimont

Bouledog'Vap
Rue de Gouy 8

9000 Gent

Alter Smoke
Brabantdam 4

Vaporshop
Vlaanderenstraat 119

9300 Aalst

Vaporshop
Kattestraat 38

>

Het slechte nieuws: negen van de 30 verkopers verkochten wél iets, en dat is toch niet weinig. In acht winkels kreeg onze jonge undercoveragent zelfs zonder problemen een product met nicotine mee.

Waarom is dat erg? Jongeren zijn kwetsbaar. Hun brein is nog volop in ontwikkeling, waardoor ze sneller dan volwassenen verslaafd geraken aan nicotine. Wie vanaf zijn tienerjaren rookt, heeft meer kans om er zijn leven lang aan vast te hangen. Voor dampen geldt dat hoogstwaarschijnlijk ook. E-sigaretten zijn bovendien mogelijk een opstapje naar gewoon roken. Het is dan ook terecht dat de overheid verkoop van tabak en soortgelijke producten, zoals e-sigaretten, aan min 16-jarigen verbiedt. Vanaf november ligt die leeftijdsgrens trouwens op 18 jaar.

In één winkel (The Vape in Leuven) gaf de verkoper een product mee zonder nicotine met als uitleg: "als je niet verslaafd bent, gebruik je beter geen nicotine". Ook deze shop krijgt van ons een slechte score, want nicotinevrije e-sigaretten bevatten óók zorgwekkende stoffen. En het gebruik ervan normaliseert een gedrag dat zeer sterk lijkt op roken. De chocolade sigaret werd indertijd ook om die reden verboden.

In twee shops gaven verkopers die niets verkochten het advies om terug te komen met een vriend die wél oud genoeg is. Dat is natuurlijk óók niet de reactie waar wij op hoopten. In ons overzicht met resultaten krijgen de winkels waar zij werken een minder goede score (oranje).

Mysteryshopping mag niet

Zijn de winkeliers die verkopen aan minderjarigen dan niet bang om betrap te worden door de controledienst Tabak en Alcohol van de FOD Volksgezondheid? Die kans is klein. "Aan de inspanningen van de controleurs ligt dat niet, die doen hun best", benadrukt hoofdinspecteur Paul Van den Meerssche. "De verklaring ligt wellicht bij het feit dat de inspectie geen toelating heeft om aan mysteryshopping te doen. Een

Wat verkopers frequent vertelden over e-sigaretten

Het is maar waterdamp die je inhaleert. Klopt niet. De damp die je tijdens het vaperen inhaleert, ontstaat na verhitting van propyleenglycol, glycerol en additieven. Dat geeft iets heel anders dan stoom uit een waterkoker.

Het enige schadelijke dat erin zit, is nicotine. Fout. In damp van e-sigaretten zijn al aldehydes, metaaldeeltjes en andere stoffen aangetroffen waarvan we weten dat ze schadelijk kunnen zijn.

De aroma's kunnen geen kwaad, want ze worden ook in voeding gebruikt. Onzin. Van de meeste aroma's is niet aangetoond dat ze veilig zijn om te inhaleren. Toch mogen ze worden gebruikt in e-liquids.

Omstanders hebben er geen last van als je dampt. Mogelijk wel. Als er veel damp in de lucht hangt, kunnen ze veel damp in de lucht hangt, kunnen ze keel-, neus- en oogirritatie ervaren. Als er nicotine in de vloeistof zit, kunnen ze last krijgen van hartkloppingen en een verhoogde bloeddruk.

inspecteur mag enkel observeren. Dat wil zeggen: post vatten naast een shop tot er een jongere binnenstapt. Soms zitten inspecteurs uren te wachten tot dat gebeurt." Dat is geen efficiënte manier van werken. Logisch dat de pakcijfers van de inspectie vele malen lager liggen dan ons cijfer. Van juli 2017 tot juli 2018 werden 204 vapeshops gecontroleerd. In slechts twee winkels werd er een overtreding vastgesteld.

Erger voorkomen

Een gebrek aan efficiëntie is een verspilling van overheidsmiddelen. En het vermindert de detectie van problematische overtredingen. Daarom vinden we dat de controledienst wél de toelating moet krijgen om mysteryshoppers in te zetten. In verkooppunten van tabak en e-sigaretten is dat ethisch verdedigbaar omdat de gezondheid van jongeren op het spel staat. In zonnecentra mag het trouwens al enkele jaren.

We mogen natuurlijk niet enkel de winkeliers viseren. Échte preventie is ook: de redenen waarom jongeren een winkel binnenstappen om een e-sigaret te kopen onderzoeken en aanpakken. Dan denken we bijvoorbeeld aan al die smaakjes die worden toegevoegd en die jongeren aantrekken. En aan verpakkingen die de producten een hip of glamoureuze imago geven. En aan de slinkse marketingtactieken van de tabaksindustrie (die volop investeert in e-sigaretten), zoals het inschakelen van zogenaamde "influencers" op social media. We schreven een brief aan de bevoegde minister met de vraag om ook daar paal en perk aan te stellen. Volgens cijfers van de Stichting tegen Kanker (van 2018) gebruikt zo'n 8 % van de 15 tot 17-jarigen minstens af en toe een elektronische sigaret. Het laatste wat we willen zijn Amerikaanse toestanden waar één op de vijf jongeren dampst.

Risico's worden geminimaliseerd

Wat wordt in vapeshops verteld over de schadelijkheid van e-sigaretten? In slechts

Wie wil stoppen met roken, probeert het beter eerst met erkende hulpmiddelen zoals nicotinepleisters.

vier van de 30 bezochte winkels gaven verkopers zonder meer eerlijk aan dat vaperen wellicht niet onschadelijk is en de langetermijneffecten onbekend zijn. In tien winkels beweerden ze bij hoog en bij laag dat vaperen wél onschadelijk is. De rest gaf enigszins toe dat de e-sigaret schadelijk kan zijn, maar minimaliseerde de risico's (met foute argumenten, zie kaderstuk blz. 10).

95 % veiliger?

Een veelgehoord verkoopspraatje: "de e-sigaret is 95 % veiliger dan een gewone sigaret". Public Health England (PHE), een Britse overheidsinstantie, pakt hier ook graag mee uit. Ze kreeg daar veel kritiek voor toen bleek dat dit cijfer was ingefluisterd door wetenschappers met financiële banden met de industrie, zonder dat er degelijke bewijzen waren ... In een weerwoord verwees de organisatie naar onderzoek dat laat zien dat je met bepaalde e-sigaretten 95 % minder schadelijke stoffen binnenkrijgt. Dat kan best zijn, maar dat resulteert niet per se in een 95 % lager risico op kanker, hartziekte, longaandoeningen enz. Bovendien kun je bevindingen die gelden voor bepaalde e-sigaretten niet zomaar veralgemenen naar alle producten op de markt. "Een van de problemen is de variatie qua materiaal en samenstelling van e-liquids. Dat maakt het niet eenvoudig om gezondheidseffecten in kaart te brengen", klinkt het bij onderzoekster Sophia Barhdadi, die bij Sciensano (het vroegere Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid) onderzoek doet over dit onderwerp. "Over het algemeen geloven de meeste experts wel dat dampen minder schadelijk is dan roken. Maar in welke mate, daar kunnen we nu geen getal op plakken. Dat moeten langetermijnstudies uitwijzen."

Een ideaal rookstopmiddel?

Overweeg je een e-sigaret om te stoppen met roken? Dan is het belangrijk dat je weet dat dit geen erkend rookstopmiddel is, zoals klassieke nicotinevervangers (pleisters, kauwgom, zuigtabletten).

Slechts vier van de 30 verkopers bleven objectief over de gezondheidsrisico's

Bestel je gids

Stoppen met roken is aartsmoelijk

Deze gids (ref. 134) kan je helpen. Abonnees van het magazine Test Aankoop betalen enkel € 1,95 administratiekosten. Bel naar 02 290 34 86 of surf naar www.testaankoop.be/praktischegidsen

Erkende rookstopmiddelen zijn bewezen effectief. Bij de e-sigaret is daar nog twijfel over. De resultaten van wetenschappelijk onderzoek zijn tegenstrijdig.

Wij vinden dat verkopers in vapeshops hier duidelijk over moeten zijn wanneer iemand om inlichtingen vraagt. In slechts twee van de bezochte winkels was dat min of meer het geval. De meeste stelden het voor als zeer doeltreffend. Verschillende verkopers beweerden zelfs dat de e-sigaret béter werkt dan een nicotinepleister omdat de handeling van het roken bewaard blijft. Dat is niet bewezen. Het feit dat je een gelijkaardige handeling blijft stellen, kan ook averechts werken: zolang je de gewoonte niet doorbreekt, ben je mogelijk vatbaarder voor hervat.

Wil je stoppen met roken? Dan raden we je aan om eerst gebruik te maken van een erkend rookstopmiddel. Lukt het niet, dan kun je het alsnog met een e-sigaret (met nicotine!) proberen. Liefst onder begeleiding van een tabakoloog die je tips kan geven over hoe je dit het best aanpakt. Je kunt hiervoor gratis bij Tabakstop terecht (www.tabakstop.be of 0800 11 100).

Het blijven verkopers ...

Conclusie: geloof niet alles wat ze je in een vapeshop vertellen. Vapeshops profileren zich als dé specialist in elektronische sigaretten. Ons onderzoek suggereert dat ze vooral specialist zijn in ... verkopen. Wij stuurden elke shop die we bezochten een brief met feedback om hun informatieverstrekking te verbeteren. We hopen dat ze die ter harte zullen nemen. ❤️